

Van EGKS tot de EU van de 27

De politieke economie van 'Europa' en de *Wildernis-ring*

Tot de Val van de Berlijnse Muur stond 'Europa' in het teken van de Koude Oorlog: de economie onder een duidelijk geopolitiek stempel met de inlijving van potentieel politiek instabiele landen in Zuid Europa als belangrijke randvoorwaarde. Nadien kwam het sterk op het oosten gerichte verdienmodel van het Heilige Ordoliberalen Rijk der Duitse Economie tot volle wasdom - met alle ontwrichtende sociale en ecologische gevolgen van dien , niet alleen voor Midden- en Oost-Europa maar ook voor het zuiden van het continent. Dat model begint nu na drie decennia duidelijk sleets te worden. Wat moeten hier het komende decennium de volgende stappen op economisch, ecologisch en politiek gebied zijn? Hoe daarbij het evenwicht tussen en de samenhang van Kern-EU en Wildernis-ring te vinden?

=EGKS, Marshallhulp en olierevolutie

De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal [EGKS], opgericht in 1951, was de voorloper van de EEG waaruit later weer de EU voortkwam. Generaals bereiden altijd de vorige oorlog voor, en dat geldt niet zelden ook voor organisaties. Natuurlijk, aan het begin van de jaren vijftig stonden de kolen nog volop vooraan in de taakstelling, maar ze zouden redelijk snel hun voorkeurspositie moeten afstaan aan de olie. Want wie EGKS zegt, zegt Koude Oorlog, Marshallhulp en een energierevolutie met olie als primaire brandstof - dat alles volgens een wederopbouwstrategie onder regie van de VS - geopolitiek, -financieel en -economisch. Aanvankelijk leek die Amerikaanse bevoogding voor Europa gunstig uit te pakken. Onder druk van de Yanks werd Frankrijk gedwongen zijn anti-Duitse revanchisme te laten vieren, een *conditio sine qua non* voor welke samenwerking dan ook. Maar achter de economische hulpagenda bleken op termijn minder hulpvaardige agenda's schuil te gaan. Financiële agenda's – toen president Nixon tijdens de Vietnam-crisis aan het begin van de jaren zeventig de stekker uit het in 1944 ingestelde en voor Europa lange tijd voordelig uitpakkende valutastelsel van Bretton Woods trok. Geo-politieke agenda's die economisch beslist minder voor de hand lagen, bijvoorbeeld door aan te dringen om Zuid-Europese landen in de EEG op te nemen, landen die na de val dictatoriale regimes daar anders wel eens voor 'communistische verleidingen' bezweken hadden kunnen zijn: Portugal [dictatuur omver geworpen in 1974, EU-lidmaatschap in 1986], Spanje [dictatuur omver geworpen in 1975, EU-lidmaatschap in 1986], Griekenland [dictatuur omver geworpen in 1974, EU-lidmaatschap in 1981]. Overigens waren de verhoudingen tussen de lidstaten toen nog een stuk evenwichtiger dan nu. Duitsland was ook toen al economisch gezien de sterkste partij, maar in het handelsverkeer was de Duitse dominantie minder alomvattend en

allesoverheersend, zeker na de toetreding van VK in 1973. Frankrijk was ook toen al economisch duidelijk de mindere van zijn oosterbuur, maar wist dat op cultureel, militair en geopolitiek vlak meer dan te compenseren.

=Het verdienmodel van het Heilige Ordoliberale Rijk der Duitse Economie

Dit betrekkelijke evenwicht binnen de EU werd ingrijpend uit het lood geslagen na de Val van de Muur, waarmee de Duitse machine- en vooral auto-industrie dankzij de lage lonen in Midden- en Oost-Europa een betrekkelijk makkelijk verdienmodel voor haar fabrieken in de Visegrad-landen op een presenteerblaadje aangeboden. Dit had ook een sterk neerwaartse druk op lonen en arbeidsomstandigheden in Duitsland zelf, mede mogelijk gemaakt door de toevloed van nieuwe arbeidsmigranten, niet in de laatste plaats uit het sociaal danig ontwrichte Midden- en Oost-Europa – danig ontwricht, niet alleen sociaal en economisch maar ook ecologisch. Ontwrichting - niet alleen van de laatste Oost-Europese oerbossen [1], maar ook van kwetsbare cultuurlandschappen. We zouden in dit verband wel kunnen spreken van het - nu al dertigjarige - tijdperk van het Heilige Ordoliberale Rijk der Duitse Economie met Schäuble in wisselende rollen aan het roer, samen met kanseliers als Kohl en Merkel [2]. Op Europees schaalniveau vloeit er binnen dit o zo onheilige rijk heel wat van oost naar west, niet alleen in de vorm van menselijke arbeidskracht maar ook in de vorm van geld en meer specifiek van kapitaal – vooral in de zakken van het Duitse bedrijfsleven. Wat Oost Europa in ruil daarvoor terug krijgt aan EU-subsidies weegt daar bij lange na niet tegen op en wordt bovendien niet opgebracht door het bedrijfsleven maar goeddeels door de gewone belastingbetaler [3].

De Val van de Muur heeft natuurlijk niet alleen diepe sporen nagelaten in Midden- en Oost-Europa, maar ook in het zuiden van ons werelddeel. Daar werd het met de uitbreiding en verdieping van de interne markt van de EU steeds moeilijker om het hoofd te bieden aan de groeiende internationale concurrentie. Daarom vluchtten veel bedrijven naar lage-lonen-zones, niet in de laatste plaats naar Midden- en Oost Europa. Niet alleen in het diepe zuiden gebeurde dat, ook hele zones met traditionele industrieën in Frankrijk de-industrialiseerden en leegliepen - dit in fel contrast met enkele innovatieve *booming cities* als Bordeaux en Lyon. Geo-economisch en -sociaal werd het land daardoor steeds verder uit het lood geslagen. Met de invoering van de Euro werd het EU-keurslijf voor de zuidelijke EU-landen steeds nauwer. Devalueren als monetaire uitlaatklep kon niet meer, men was voortaan gehouden aan strenge schuldengrenzen voor de eigen nationale begrotingen - dit geheel in Schäubles ordoliberale stramien. Hoe diep dit ook nu nog steeds tien jaar na de Eurocrisis danig doorwerkt is nog her en der te zien, niet alleen het sterk verarmde Griekenland, maar ook in Portugal [4]. En Spanje en Italië lijken min of meer opgekrabbeld uit de krediet- en eurocrisis, maar blijven zowel economisch, sociaal en politiek structureel heel fragiel. Stuk voor stuk landen die bovendien volop in de verwoestijningzone van de Wildernis-ring liggen.

=Drie contrastrategieën: reductie broeikasgassen, kringlooeconomie, natuuradaptatie

Het ordoliberale EU-verdienmodel heeft dus inmiddels desastreus uitgepakt - ecologisch en sociaal, voor én Kern-Europa én Wildernis-ring én voor de samenhang van ons werelddeel in zijn geheel. Het begint bovendien onmiskenbare tekenen van economisch verval te vertonen - *das Auto* heeft nu eenmaal niet het eeuwige leven. Er zijn hier daarom zo langzamerhand de nodige contra-strategieën geboden.

=Allereerst natuurlijk op het vlak van de reductie van de uitstoot van broeikasgassen. Mondiaal vervult de EU hier nu een voorbeeldfunctie, maar de hardnekkig grote ecologische voetafdruk in de

wereld is nog steeds verre van voorbeeldig. We kunnen ons op dit front niet beperken tot technische oplossingen; ook de economische groeiobsessie moet doorbroken worden.

=Bovendien moet er tegelijk ingezet worden op het radicaal *tegengaan van de nefaste effecten van de interne markt van de EU*. Nefast voor natuur- en cultuurlandschappen en voor het broodnodige evenwicht in demografische en sociaal-economische verhoudingen. Stop daarom de verdere ondermijning van het landschap en stop de verdere leegloop van stad en land in de periferie van Europa! Nefast bovendien voor de nu al overbevolkte delen in de verstedelijkte kern van ons werelddeel. Stop daar dus de verdere verstedelijkings- en milieuvervuilingscongestie! En ondersteun in plaats van dat alles over de hele linie de opbouw van regionale kringlooplandbouw en -economie, waar nodig *tegen* de werking van de interne markt van de EU!

=En maak tenslotte de beslissende stap van klimaatadaptatie naar natuuradaptatie. Klimaatadaptatie is waarschijnlijk als overbruggingstactiek onvermijdelijk, maar natuurlijk verre van genoeg. Daarnaast moet er over de hele linie een fundamentele bereidheid ontstaan om mee te bewegen met de natuur. De mens moet op gezette tijden in de natuur als zijn meerdere durven te erkennen, anders rijden we onszelf vroeg of laat weer klem in vormen van antropocene hoogmoed.

=Wat voor soort EU past daar bij?

Willen er op deze drie fronten succesvolle contra-strategieën ontwikkeld kunnen worden dan is op zijn minst een kleine paleisrevolutie binnen de EU nodig. Een EU Die niet langer de interne markt voorop stelt, maar de ecologische én sociale cohesie en duurzaamheid de nodige rechten én middelen geeft. *Ecologische* duurzaamheid om te voorkomen dat door demografische krimp waardevolle cultuurlandschappen teloorgaan en de laatste oernatuur ten prooi valt aan internationale commerciële winsthonger. *Sociale* duurzaamheid - voor de leefbaarheid in de periferie zelf én omwille van de cohesie van periferie en kern te samen.

Naast dit alles is het zo langzamerhand hard nodig dat de EU vooral naar buiten toe aan kracht wint, om te beginnen economisch en technologisch. Op die terreinen is de as Berlijn - Parijs na de aanvankelijke voorspoed na de Val van de Muur inmiddels tamelijk gammel geworden. Wordt het niet zo langzamerhand tijd om andere innovatieve voortrekkers meer bewegingsruimte te gaan geven? Als voortrekkers in Europa gelden onbetwist de Scandinavische landen - behalve op technologisch innovatief gebied ook op het vlak van duurzaamheid en sociale gelijkheid. In hun kielzog volgen andere Noordzee-landen als Benelux, de noordwestelijke Duitse deelstaten en in de toekomst mogelijk ook Schotland. Het zijn prima kandidaten om samen een duurzame economische en ecologische ruimte gaan vormen met de Noordzee als energie- en voedselbron en communicatieplatform. Kan hier het trekpaard voor een nieuw groen, sociaal en innovatief Europa geboren worden? Maar dan moeten deze als gierig bekend staande noordelijke landen zich wel een stuk genereuzer gaan opstellen ten opzichte van het in sociaal-economisch opzicht beduidend minder fortuinlijke oosten en zuiden van Europa.

NOTEN

[1]

Zie ondermeer in Polen, de Oekraïne en Roemenië - over het laatste land en de desastreuze ecologische gevolgen van de toetreding tot de interne EU-markt zie o.m.: Pieter Stockmans, **'Inspanningen tegen klimaatopwarming zinloos als we Roemeense oerbossen kappen' - Europa's oerbossen verdwijnen in houtfabrieken** In: **MO* Mondiaal Nieuws** Brussel 19 december 2019 - zie ook de link: <https://www.mo.be/reportage/europa-s-laatste-oerbossen-veranderen-houtfabrieken>

[2]

[Zie o.m. :

= Pierre Rimbart, **Le Saint Empire économique allemand** In: **Le Monde Diplomatique** februari 2018, blz. 13

= Philippe Descamps, **Bouleversement démographique en Europe - Paysage après la transition** In: **Le Monde Diplomatique/ Dossier Population** juni 2018, blz. 13 e.v.

[3]

Zie het staatje in: Herman Michiel, **Van Oost naar West, kapitaal vaart best** In: **Ander Europa** Amsterdam 9 december 2019 - zie ook de link: https://www.grenzeloos.org/content/van-oost-naar-west-kapitaal-vaart-best?fbclid=IwAR27x_6hjvbx-YmZMZ0KdCvOsepEOXHv8cI2L5Oh1c897INgo7IKWSy9OM

[4]

Portugal een lijkt een wat beter beeld zien, maar het gaat hier wel om een geflatteerd beeld. De werkloosheid is er weliswaar sterk afgenomen, maar de levensstandaard is sterk tegelijk fors gedaald door loonsverlagingen en de stijging van de prijzen van levensonderhoud, dat laatste veroorzaakt door de vele op last van de EU afgedwongen privatiseringen van nutsbedrijven die daarmee in de greep van met name Chinese investeerders zijn gekomen. Zie o.m. : Mickaël Correia, **La face cachée du miracle portugais** In: **Le Monde Diplomatique** september 2019, blz. 6-7